

Namesto uvodnika

Renate in Samo Rugelj Knjižne založbe smo ljudje

*Mala enciklopedija sodobnih
slovenskih založnikov*

Zoji, Davidu, Petru in Nedi

Leto 2020, za marsikoga najbolj nenavaden čas v njegovem življenju, se počasi izteka, s tem pa vstopamo v leto, ko bo Slovenija praznovala trideseto obletnico osamosvojitve. Ta je, skupaj s spremljajočo spremembo družbenega sistema, ki je ob razpadanju Jugoslavije omogočil tudi podjetniško pobudo, predstavljala veliko spremembo tudi za slovensko knjižno založništvo, saj so se že ob koncu osemdesetih let prejšnjega stoletja začele pojavljati prve sodobne slovenske knjižne založbe. Nekatere so bile kratkega diha in veka, druge so preživele do današnjih dni, vse pa so imele svoje ustanovitelje, raznovrstno misleče in na različne načine podjetne ter

iz različnih osnov izhajajoče vizionarje, ki so se iz takega ali drugačnega razloga odločili za samostojno izdajanje slovenskih knjig in jim je knjiga predstavljala veliko več kot poklic. V tokratnem besedilu se bova posvetila tistim slovenskim založnikom (ali parom), ki so odšli na samostojno pot in ustanovili svojo založbo na slovenskih tleh, z njo vztrajali vsaj pet let in bili ob zaključku redakcije tega pisanja, konec novembra 2020, še vedno v poslu kontinuiranega izdajanja vsaj nekaj knjig letno. Zato v tem pregledu niso navedeni posamezniki, ki so zaposleni v večjih in starejših založbah, ustanovljenih že desetletja pred osamosvojitvijo, kot so denimo Celjska Mohorjeva družba, Slovenska matica, Mladinska knjiga, Cankarjeva založba, Družina, Kmečki glas in druge, pa tudi ne tisti, ki našo knjižno pokrajino bogatijo z delom v institucionalnih založbah, kot so ZRC SAZU, Filozofska fakulteta, Uradni list in še kje. Njihove portrete bova prihranila za kakšno drugo priložnost. Pripomniti morava tudi, da prav gotovo niso navedeni čisto vsi, ki bi ustrezali tem kriterijem; izbrala sva tiste, s katerimi sva imela v zadnjem desetletju kot ustvarjalca revije Bukla največ stikov, upava pa, da sva jih čim bolj pravilno umestila in predstavila.

Pri tem seveda velja pripomniti, da je bilo letošnje založniško leto kar se da posebno, saj so bile zaradi epidemije več kot tri mesece zaprte knjigarne po vsej državi, kar je večini knjižnih založb, ki nimajo razvitih fizičnih prodajnih poti na neknjižarniških lokacijah, zelo otežilo ali pa celo onemogočilo prodajanje knjig in posledično močno vplivalo na njihovo izdajanje in poslovanje. Vsaka vsaj približno resna knjižna založba ima svoj knjižni program zastavljen za najmanj leto dni naprej, zato je seveda pričakovati, da bo večina založb letošnje programe izpeljala do konca, še posebej seveda, če so ti javno sofinancirani. Različne dimenzije učinkovanja epidemije se bodo pokazale šele v naslednjih dveh letih, zato bomo lahko veseli, če bodo te viharne čase prebrodile vse založbe, ki so predstavljene v nadaljevanju.

Trideset let sodobnega slovenskega knjižnega založništva je doba, ko so nas nekateri pomembni založniki, ki so ustanovili ali vodili založbe, zapustili za zmeraj, zaradi tega tu (tudi zaradi omejitve prostora) niso predstavljeni njihovi portreti. Vseeno pa se nama jih zdi potrebno vsaj omeniti. V zadnjem letu in pol so se poslovili;

– Prevajalka in urednica Zoja Skušek, ustanoviteljica humanistične založbe /*cf, ki je v več kot dveh desetletjih vodenja in urednikovanja izdala (ter številne tudi prevedla) več kot dvesto družboslovnih klasik ter tudi nekaj izbranega tujega in domačega leposlovja.

– Novinar in urednik David Tasič, ki je po angažirani karieri že v začetku leta 1991 ustanovil založbo Karantanija, ki je v naslednjem obdobju

prerasla v široko prepoznanega splošnega založnika. Karantanija je izdajala raznovrsten knjižni program, vse od zgodovinskih in angažiranih knjig do otroškega leposlovja, ob tem pa razvila tudi knjigotrško mrežo knjižnih diskontov.

– Glasbenik in pisatelj Peter Amalietti, ki je že po poprejšnjem knjižnem delovanju, tudi kot samozaložnik v drugi polovici osemdesetih let, svojo založbo ustanovil tik pred koncem drugega tisočletja (1999), potem pa v njenem okviru sam neumorno prevajal, urejal in izdajal raznovrsten nabor leposlovnih in stvarnih knjig tujih in domačih avtorjev ter naju s svojimi naslovi vedno znova presenečal (imeli smo istega tiskarja, tako da sva vnaprej videvala, kaj je izdajal).

– Prav pred kratkim nas je zapustila urednica, publicistka in humanistka Neda Pagon, zadnja desetletja glavni motor založbe Studia Humanitatis, ki je sredi osemdesetih let med slovenske bralce začela prinašati temeljna družboslovna in humanistična dela, antropološke in sociološke klasike ter ključna dela s področja teorije umetnosti in s tem povzročila pravo malo intelektualno revolucijo.

Sedaj pa prehajava na kratko enciklopedijo sodobnih slovenskih založnikov. Razvrstila sva jih po lastni presoji v nekaj večjih kategorij glede na to, kje temelji njihova založniška dejavnost in kako so nastali. Nekateri od njih bi seveda lahko spadali v več kategorij, tako da je spodnja razvrstitev narejena predvsem zaradi očrta razlogov za vznik posameznih slovenskih knjižnih založb.

Od (literarne) revije do založbe

Kar nekaj knjižnih založb je nastalo tako, da je v njihovem okviru najprej izhajala (javno podprta) revija. Ker je logično, da se okoli nje zbirajo podobno misleči in pišoči, ni nenavadno, če so kasneje svoje delovanje nadgradili z izdajanjem knjig. V tem kontekstu pri nas deluje kar sedem založb.

Matevž Kos in Andrej Blatnik/LUD Literatura

Literarna revija Literatura, ki se je od Problemov odcepila konec osemdesetih let, je leta 1993 pod vodstvom Matevža Kosa in Toma Virka zaživela v okviru istoimenskega kulturnega društva, ki je v naslednjih treh desetletjih – ob vseskozi prisotni javni podpori – ustvarila zavidljiv in raznovrsten knjižni opus, s katerim se je Literatura pretvorila v nekakšen slovenski literarni salon. Kos in Blatnik (kot duhovni del društva ter stalni avtor je ves čas prisoten tudi pesnik Uroš Zupan) sta sicer svoji osnovni poklicni

karieri, tesno povezani s knjigami, nadaljevala drugje, Kos kot profesor na Filozofski fakulteti, Blatnik pa kot urednik na Cankarjevi založbi ter kasneje tudi predavatelj na Filozofski fakulteti, vendar sta s primernim upravljanjem društva uspela pritegniti ljudi z dovolj znanja in ljubezni do knjig, da so revijalno ter potem še knjižno dejavnost društva poganjali naprej, obenem pa jo tudi širili. Čeprav brez zaposlenih, založba po tridesetih letih na slovensko knjižno pokrajino prinaša širok nabor vsebin: poleg naslovne revije tudi različne knjižne zbirke, znotraj katerih izhajajo domača in prevedena literarnoteoretska dela, domače in tuje leposlovje ter imenitna knjižna zbirka prevedenih knjig kratke proze. Ob tem pri Literaturi skrbijo tudi za organizacijo raznih literarnih in knjižnih dogodkov, upravljajo spletni portal ter so po tridesetih letih – še vedno pod starejšinskim oziroma uredniškim očesom prvotne ekipe – eden od gradnikov kakovostne leposlovne in teoretske knjižne produkcije pri nas.

Jana Bauer in Evald Flisar/Sodobnost International

Pisatelj Evald Flisar (slovenski avtor z največ prevodi v tuje jezike) je na svoji življenjski poti na področje založništva zajadral že med svojim bivanjem v tujini, ko je bil v Londonu tako urednik kot tudi (so)avtor pri obsežnih založniških projektih. Po vrnitvi v Slovenijo je nekaj časa kot soustanovitelj deloval pri založbi Ganeš, leta 1998 pa je bil imenovan za glavnega urednika najstarejše slovenske literarne revije Sodobnost. Ko je DZS še istega leta vrgla Sodobnost na cesto, je našel dom za revijo pri Cankarjevi založbi. Ko je slednjo prevzela Mladinska knjiga, je leta 2004 na pobudo Ministrstva za kulturo s sodelavci ustanovil kulturno-umetniško društvo Sodobnost International. Sčasoma sta tu z Jano Bauer, tudi vse bolj prepoznavno avtorico leposlovnih knjig za mladino, začela širiti knjižni program. Sprva je bil ta usmerjen predvsem v butične prevode leposlovja in neleposlovja, potem pa se je založba – tudi z dodatno javno podporo – začela bolj jasno vsebinsko umeščati, denimo s knjižnimi zbirkami za otroke in odrasle, kot so Izmenjave, v kateri izhajajo izbori kratkih zgodb iz različnih držav. V zadnjem obdobju se je založba poleg rednega izdajanja revije Sodobnost utrdila kot profilirani izdajatelj izbranega kakovostnega leposlovja za otroke in odrasle, denimo z zbirko Horizont, svojo založniško dejavnost pa nadgrajuje z različnimi mednarodnimi projekti za spodbujanje bralne kulture, kot sta Naša mala knjižnica in Bralni vlak, ki so podprti z evropskimi kulturnimi sredstvi. Društvo je izjemno uspešno pri prodaji pravic slovenskih avtorjev na tuje trge. Od leta 2018 ima društvo tudi rezidenco, namenjeno tujim avtorjem, ilustratorjem, prevajalcem in urednikom.

Stanislava Chrobakova Repar in Primož Repar/Apokalipsa

Apokalipsa je založba, ki do neke mere deluje izven glavnih založniških tokov, a ima jasno osebno in vsebinsko noto. Deluje že več kot četrto stoletja in ima svoje temelje (glede na temeljna zanimanja Stanislave in Primoža) v filozofiji, poeziji in leposlovju, v tem času pa je doživela kar nekaj evolutivskih faz. Do njih je prihajalo tudi v povezavi z javno podporo, ki jo je prejemale za svoje delovanje in ki ni bila ves čas enako stabilna. S širokim naborom obravnavanih tem, s približno tristo izdanimi knjigami, z literarno-filozofsko revijo Apokalipsa, v kateri so ves čas prisotne izvirne teme in neobičajni pristopi, ter z različnimi dogodki, tudi delavnicami, s katerimi popularizirajo filozofijo in literaturo ter literarne revije nasploh (s projektom Revija v reviji, s katerim je povezovala ustvarjalce iz vse Evrope), si je Apokalipsa utrdila status svojstvene založbe, ki se ne ozira toliko na tržne trende in kar se da učinkovit plasma svojih vsebin, se pa ves čas pomika v svoji jasno začrtani smeri.

Renate in Samo Rugelj/UMco

V knjižno založništvo sta, ona biologinja, on pa farmacevt in ekonomist, prišla pred dvajsetimi leti preko izdajanja filmske revije Premiera, ki sta ji kmalu začela dodajati tudi filmske knjige, kar je potekalo v okviru trgovskega podjetja, ki je nastalo v začetku devetdesetih let. Prva njihova knjiga je izšla leta 2001, v začetnih letih pa so izdajali pretežno knjige domačih avtorjev. Skupaj s Slovensko kinoteko so izdali nekaj referenčnih enciklopedičnih filmskih knjig, po letu 2008 pa je založba počasi vsebinsko širila svoj knjižni program na področje psihologije, ki so ga kasneje nadgrajevali z družbenoangažiranimi temami, stripi, potopisi, knjigami o naravi in interdisciplinarnimi naravoslovnimi knjigami. Medtem sta Renate in Samo tudi magistrirala in doktorirala iz založništva na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Leta 2005 so začeli izdajati tudi knjižno revija Bukla, v kateri predstavljajo tekočo slovensko knjižno produkcijo, upravljajo pa tudi spletno knjigarno Bukla. Del njenega programa temelji na javnem sofinanciranju, odlikujejo pa se po neposrednih pristopih v promoviranju, s katerim skušajo tudi najtežje knjižne vsebine približati splošnemu bralcu.

Nadja in Ivan Dobnik/Hiša poezije

Hiša poezije je založba, ki povezuje pesnice in pesnike, prevajalke in prevajalce ter ljubitelje in raziskovalce poezije vseh generacij. Delovati so začeli leta 2006, najprej z izdajanjem revije Poetikon, revije za poezijo in poetično, ki jo je skupaj s pesnikoma Zoranom Pevcem in Ivanom

Stropnikom ustanovil Ivan Dobnik, potem so dodali knjižne zbirke, kot sta denimo Poetikonove lire in prozna zbirka Ginko (ureja jo prevajalka Nadja Dobnik, ki je tudi eden ključnih stebrov založbe), poleg tega pa organizirajo pesniška srečanja in branja poezije, sodelujejo s številnimi slovenskimi in tujimi revijami, založbami, festivali in ustanovami. Gre za prostovoljno in neprofitno društvo, ki vsa sredstva nameni za širjenje in ustvarjanje poezije in poetičnega.

Emica Antončič/Aristej

Literarna zgodovinarica, kritičarka in urednica Emica Antončič je leta 1991 postala članica uredništva Dialogov, edine humanistične kulturne revije v Mariboru. Tri leta kasneje je pri njej nastopila tudi kot glavna in odgovorna urednica. To funkcijo zavzeto opravlja še danes, z Dialogi pa redno prinaša širok nabor tem s področja kulture in družbe, tudi v obliki tematskih števil. Od leta 1993 vodi svojo založbo Aristej, ki poleg Dialogov že dolgo časa prinaša knjižne izdaje, najprej dela mladinske literature in učbenikov, potem pa vse bolj tudi (klasične) monografije s področja antropologije, zgodovine ter sociologije kulture, občasno tudi priročnikov za različna kulturna področja. Strogo usidrana znotraj svojega vsebinskega področja zadržuje svoje področje delovanja ter je v tem vsebinskem smislu edina založba v vzhodni Sloveniji.

Boštjan Svete/Aktivni mediji

Najprej je bila ljubezen do kolesa, iz katere je zrasla revija Bicikel. Iz prve revije je zrasla druga: revija Tekoč. In potem še tretja: Na prostem. Samo vprašanje časa je bilo, kdaj bo Boštjan Svete kot pogonska sila vseh treh medijev posegel tudi po knjigah. Najprej je začel izdajati knjige, povezane s kolesarstvom. Potem jim je dodal knjige, povezane s tekom. Ker gre za ozki niši, jim je v zadnjih letih začel dodajati še bolj raznovrsten nabor izdaj, od literarnih potopisov in priročnikov do leposlovja. Čeprav prihodnost specializiranih tiskanih medijev, ki izhajajo brez kakršne koli javne podpore, ni svetla, za zdaj vztraja in še širi vsebinski nabor svojih knjig.

Začele so kot študentske založbe

Sredi devetdesetih se je v okviru Študentske organizacije v Ljubljani porodila ideja o ustanovitvi knjižne založbe, do katere je potem kmalu tudi prišlo. Na ta način sta nastali še založbi v Novem mestu in Mariboru, vse tri pa delujejo še danes in pomembno oblikujejo slovenski knjižni prostor.

Mitja Čander in Aleš Šteger/Beletrina

Prva založba, ustanovljena s pomočjo (ljubljanske) študentske organizacije leta 1996, je bila obenem tudi znanilec novih založniških politik, ki so kasneje v našem prostoru samo še pridobile pomen. V sredini devetdesetih let, torej v času, ko so se velike in tradicionalne založbe že začele odmikati od rednega izdajanja slovenskih avtorjev in še posebej knjižnih prvencev ter zahtevnejšega prevodnega leposlovja, se je tedanja Študentska založba (kasneje se je po svoji leposlovni knjižni zbirki preimenovala v Beletrino) usmerila ravno v to: skušala je vrniti vrednost slovenski izvorni leposlovni knjižni produkciji ter obenem avtorjem izdanih knjig zagotoviti tudi vsaj približno spodobne honorarje ter ustrezen kulturni in medijski plasm. V naslednjem obdobju se je Študentska založba počasi prebila ter potem utrdila kot prvovrstna knjižna založba za vrhunsko leposlovje, svojemu programu pa dodala še neleposlovne knjižne zbirke s področja teorije in družboslovja. Z aktivnim izdajateljskim pristopom, čvrsto umeščeni v javno podporo ter nadgrajeni z drugimi knjižnimi aktivnostmi, od vzpostavljanja literarnih portalov in mednarodnega sodelovanja prek knjižnih festivalov do platforme Biblos za izdajanje in prodajo elektronskih knjig ter spletnega literarnega portala Airbeletrina, je založba v naslednjih dveh desetletjih samo še pridobivala pomen, v tem času pa je izdala številne zelo kakovostne, nagrajene, izjemno odmevne ter tudi zelo prodajane knjige. Vpliv Beletrine se je v tem času samo še okrepil, njena gonilna motorja pa sta bila v tem času večkrat izpostavljena kritikam, da preveč neposredno vplivata ne samo na javno knjižno politiko, temveč tudi na slovensko kulturno politiko nasploh. Ne glede na vse, dejstvo je, da se je Beletrina v četrto stoletje svojega delovanja prebila med najpomembnejše slovenske knjižne založbe in se je v zadnjih petih letih ob eroziji slovenskega knjižnega prostora samo še okrepila.

Orlando Uršič/Litera

Mariborska Litera je v začetku tretjega tisočletja nastala v valu študentskih založb, ki ga je začela Študentska založba iz Ljubljane, Uršič pa se je založbi, kot ekonomist in samorastnik, ki mu v življenju ni bilo nič podarjenega, kar se kaže tudi v angažiranem, osebno obarvanem pristopu k debatam o slovenskem knjižnem prostoru, priključil že povsem na začetku. Litera se je hitro uveljavila v lokalnem in širšem slovenskem prostoru, v prvih letih pridobivala knjižne programe in kadre iz usihajoče založbe Obzorja (denimo knjižna zbirka Nova znamenja) ter tudi knjižne projekte nacionalnega pomena (Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev), ob

tem pa s kombinacijo prevodnih in domačih naslovov vse bolj učinkovala na slovensko knjižno pokrajino predvsem v vsebinskem smislu. Uršič je z založbo – organizirana je kot neprofitni zavod, za sofinanciranje svojega knjižnega programa v pretežni meri vezan na javno podporo, ki pa jo je treba ves čas obnavljati in se vedno znova dokazovati, ter podporo mesta Maribor, ki zagotavlja nekaj sredstev za njegovo delovanje – preživel vse njene evolucijske faze, širitve in opustitve določenih vsebinskih segmentov (ter prenehanje financiranja s strani študentske organizacije, ki se je zgodilo vsem tovrstnim založbam). V zadnjem času se je Litera izkristalizirala v založbo, ki se posveča predvsem izdajanju slovenskim avtorjev, največkrat domačih romanov, tudi prvencev, ter aktivnemu promoviranju svojih izdaj v neposrednem stiku z bralci v knjižnicah, knjigarnah in drugod. Posamezna kakovostna dela iz Literinega prevodnega programa so bila do zdaj že nekajkrat uvrščena med maturitetno branje, kar je založbi za posamezno koledarsko leto lepo popravilo sliko poslovanja. S svojim domačim leposlovnim programom, znotraj katerega je Uršič kot eden redkih slovenskih urednikov ves čas na lovu za novimi glasovi, se je Litera utrdila kot ena najpomembnejših knjižnih založb, ki skrbi za redno produkcijo slovenskega leposlovja.

Mitja Ličen/Goga

Tudi novomeška Goga (pobudo za njeno ustanovitev je dal Gregor Macedoni po zgledu iz Ljubljane) izhaja iz vala študentskih založb, ki so vzniknile v začetku tretjega tisočletja in v resnici so imele vse tri v začetku podoben vsebinski profil: kombinirale so kakovosten prevodni in prepoznaven domač knjižni program, ki so mu dodajale tudi neleposlovne, morda tudi neknjižne vsebine. V nadaljevanju se je vsaka od njih profilirala po svoje, po eni strani v odvisnosti od lokalnega okolja, po drugi strani pa povezano z osrednjim motorjem založbe, ki ga v primeru Goge predstavlja Mitja Ličen. S svojo mirnostjo, nekonfliktnostjo in vztrajnostjo je v naslednjih dveh desetletjih z ekipo postavil založbo, ki se odlikuje po raznovrstnem izvajanju različnih lokalnih (javno sofinanciranih) kulturnih programov, lastni knjigarni z lokalom, ki je eno kulturnih središč Novega mesta, rezidenci za tuje avtorje, ki jih izdaja založba, njihove obiske pa umešča v širši slovenski kulturni kontekst, ter po prepoznavnem knjižnem programu, ki temelji na prefinjeni mešanici dobro izbranih domačih in tujih ustvarjalcev. K tej usmerjenosti je veliko pripomogla tudi urednica Jelka Ciglenečki, ki je v zadnjem obdobju okrepila založbo ter ji dodala ambiciozne literarne zaveze ter izpeljala nekaj založniških

presežkov, za finančno stabilnost in širšo prepoznavnost pa so v zadnjih letih poskrbele kriminalke Tadeja Goloba, ki so bile med najbolj prodajanimi knjigami nasploh v tem času. Založba se s poletnimi knjigarniškimi dogodki, s festivalom kratke zgodbe Novo mesto short in vpeljevanjem neknjižnih prodajnih programov (skodelice, rokovniki itn.), ki temeljijo na njihovi knjižni vsebini, skuša še bolj finančno stabilizirati, ambicija, da bi Novo mesto spremenili v eno ključnih knjižnih slovenskih mest, pa je izziv, ki jim ostaja za prihodnost.

Gorenjska naveza

Gorenjska naveza je lep primer nastajanja treh založb ene iz druge. V Tržiču je konec osemdesetih let založbo najprej ustanovil Rudi Zaman, pri katerem je potem nekaj časa delal Srečko Mrvar, ki je potem ustanovil svojo založbo, pri njem pa sta delala Uroš Ahačič in Jure Studen, ki sta potem pred ducatom let ustanovila še svoje knjižno distributersko podjetje, v okviru katerega sta začela izdajati tudi knjige.

Rudi Zaman/Didakta

Ob koncu osemdesetih let, junija 1989, je Rudi Zaman, tedanji učitelj tehnike in matematike, ustanovil eno prvih (morda celo prvo!) sodobnih zasebnih slovenskih založb, ki je bila takrat še precejšnja eksotika, saj je moral kranjski registracijski sodnik v Ljubljani preveriti, ali se to sploh sme narediti, Zaman pa je moral v prvem letu na kranjsko sodišče celo nositi obvezne izvode izdanih knjig. Didakta je, glede na pedagoško ozadje ustanovitelja, sprva izdajala predvsem učbeniški knjižni program, v nadaljevanju pa se je usmerila v bolj raznovrstno knjižno produkcijo, med drugim so začeli izdajati kakovostne priročnike o vzgoji za starše, otroške slikanice, enciklopedije za mladostnike, alpinistične knjige, strokovno literaturo itn., vsemu temu pa so sčasoma začeli dodajati tudi potopise in vrhunsko leposlovje, na primer v zbirkah Nobelovci in Zakladnica slovenskih pripovedi. Ves čas svojega obstoja, ki je beležil tudi turbulentna obdobja, ko se ni vedelo, ali bodo poslovno preživeli, so imeli tesne stike s pedagoško stroko, saj v njihovi organizaciji že trideset let potekajo srečanja ravnateljic in ravnateljev osnovnih šol, še vedno pa izdajajo tudi pedagoško revijo Didakta ter prvo slovensko turistično-popotniško revijo Svet&ljudje. Zaman je v okviru Društva založnikov ustanovil slovenski založniški kongres, ki se še vedno odvija vsako leto, bil ves čas svoje kariere aktiven pri Slovenskem

knjižnem sejmu, bil pa je tudi eden od ustanoviteljev Sazorja, kjer je delal do upokojitve, tako da ni finančno obremenjeval založbe, v kateri je zdaj delo prevzela naslednja generacija. Zaman namreč ni samo podjetnik, temveč tudi oče šestih otrok, pesnik, alpinist, planinec in jadralec.

Srečko Mrvar/Učila

Srečko Mrvar se je s knjigami v prodajnem smislu srečal že pri osemnajstih, v prvi polovici osemdesetih let, ko je nekaj časa delal pri pokojnem Mežku, ustanovitelju založbe Slovenska knjiga. Mežek, eden najbolj talentiranih slovenskih knjižnih podjetnikov, se je v tistih letih ukvarjal z akvizitersko prodajo knjig o Titu, njegovi ekipi pa se je pridružil tudi Mrvar, ki je tam pridobil prve izkušnje. Po nekaj letih dela v državni upravi je v začetku devetdesetih let začel delati pri Didakti kot potnik za prodajo knjig v šolske knjižnice. Ker mu je kot rojenemu prodajalcu in podjetniku šlo zelo dobro, se je z Zamanom, lastnikom Didakte, skušal domeniti, da bi vsi trije potniki (druga dva sta pokrivala knjigarne in splošne knjižnice) imeli svoje prodajno podjetje. Do sporazuma ni prišlo, zato se je podjetništva lotil sam. Kmalu je v Križah pri Trziču, od koder izhaja, ustanovil podjetje Učila, ki se je sprva ukvarjalo s trženjem učnih pripomočkov in občasnim tiskanjem zemljevidov. Od tod je bil le še korak do izdajanja prvih knjig. Prvo so izdali leta 1996, v naslednjih letih pa je začela založba s splošnim knjižnim programom vse bolj aktivno vstopati na slovenski knjižni trg. Ker so bili izjemno aktivni pri prodaji, so se večkrat sprli z drugimi upravitelji knjigarn, ki so kdaj tudi izločali njihove knjige iz prodaje, zato so, če so želeli ostati v poslu, morali razmišljati o samostojnih in alternativnih prodajnih poteh. Kmalu po začetku tretjega tisočletja so začeli odpirati svoje knjigarne, po letu 2004 pa so na številna neknjigarniška prodajna mesta prodrli s svojimi žepnimi knjigami, ki so bile po vsebini in ceni namenjene najširši publiki. V letih 2012 in 2013 so nameravali kupiti našo največjo založbo, kar pa se ni izšlo, zato so naprej aktivno razvijali in širili svoj založniški program na vseh področjih, od otroških in mladinskih knjig prek žanrskih do neleposlovnih knjižnih vsebin (biografije, poslovne knjige, aktualne teme itn.), s čimer so se v zadnjih letih utrdili kot naša druga največja knjižna založba. Poleti 2020 so pod blagovno znamko Knjiga meseca v Sloveniji prvi predstavili dodelan model naročniških knjižnih paketov.

Uroš Ahačič in Jure Studen/Avrora

Sprva sta delala kot potnika pri založbi Učila, potem pa sta se leta 2008 odločila za lastno podjetniško pot in v Trziču, kjer sta doma, ustanovila

podjetje in kasnejšo založbo Avrora AS. Sprva sta se ukvarjala zgolj z distribucijo knjig drugih založnikov; prva sta jim to delo zaupala založba Narava in (zdaj že nekdanja) Anu Elara, takoj na začetku pa sta dobila tudi priložnost za trženje maturitetnega branja v tistem letu. Ker je eden od njiju redno obiskoval knjigarno Haček v Celovcu, kjer prodajajo tudi slovenske knjige, je tam dobival tudi naročila za knjige drugih majhnih slovenskih založb in samozaložnikov, ki niso imele dobro urejene distribucije. Tako sta kmalu prevzela distribucijo knjig zanje in jih začela prodajati v knjižnicah in večjih knjigarniških sistemih. Obenem sta zaposlila urednico, začela izdajati otroško in žanrsko literaturo ter širila svojo distribucijsko dejavnost na vsa prodajna mesta, od Pošte Slovenije do trgovskih centrov in raznih specializiranih trgovin. V naslednjih desetih letih je Avrora postala največji knjižni distributer pri nas (razen največjih založb, ki imajo lastno organizirano distribucijo knjig), medtem ko sta svojo založniško dejavnost skoraj v celoti predala založbi KMŠ. Ta skrbi za dotok žanrskih in leposlovnih knjižnih vsebin, ki jih potem ekskluzivno trži založba Avrora.

Učbeniki kot temelj založniške dejavnosti

Še ena veja, iz katere so vzniknile založbe, so učbeniki, saj so bili ti primerna finančna osnova tudi za izdajanje knjig. Na ta način je nastalo več založb, tri so še vedno opazneje prisotne tudi na knjižnem polju.

Rok Kvaternik/Rokus Klett

Ena od najstarejših zasebnih založb pri nas je nastala le nekaj mesecev po osamosvojitvi, ko je Rok Kvaternik oktobra 1991 podpisal akt o ustanovitvi, za katero je – kot mnogi drugi v tistem času – namenil iz sedanje perspektive res majhen znesek ustanovnega kapitala – 8000 tolarjev (dobrih sto evrov). Založba Rokus je na začetku gradila svoj vsebinski profil v dveh smereh: prva so bili učbeniki, kjer so kasneje dosegli največjo prepoznavnost in poslovni vpliv, drugi pa prestižne, vsebinsko bogate in estetsko oblikovane monografije (od arhitekturnih do kulinarčnih izdaj), ki so bile mišljene kot darilne izdaje. Založba se je v naslednjem desetletju aktivno razvijala na obeh področjih, v začetku tretjega tisočletja je začela izdajati licenčno revijo National Geographic (najprej za mladino, potem še za odrasle), se konec leta 2003 že kapitalsko povezala z nemškim založnikom učbenikov Klett AG ter odcepila del založbe, ki se je ukvarjal z darili, v posebno podjetje. Potem pa je Rok Kvaternik leta 2006, ob

15. obletnici obstoja založbe, naredil eno ključnih potez pri stabiliziranju delovanja založbe: večinski delež založbe je prepustil Klett, založba pa se je preimenovala v Rokus Klett. V naslednjem desetletju se je Rokus Klett razvil v našo največjo učbeniško založbo (po prihodkih iz tega segmenta je prehitel tudi založbi DZS in Mladinsko knjigo), se aktivno vključil v digitalizacijo učnih gradiv, bil zelo aktiven pri trženju svojih učbeniških vsebin (ter zato večkrat deležen kritik konkurentov), obenem pa večinoma opustil klasične knjižne izdaje. Leta 2018 so v novo podjetje Modrijan izobraževanje prevzeli učbeniški del založbe Modrijan, ki je spomladi tega leta najavila likvidacijo, tako da je skoraj trideset let po ustanovitvi Rokus Klett ena naših največjih in najbolj poslovno orientiranih založb.

Branimir Nešović/Modrijan

Založbo je z enim samim (že skoraj za tisk pripravljenim) učbenikom leta 1995 ustanovil Branimir Nešović, ki je na tem področju delal že prej, tako v uredništvu kot v prodaji učbenikov, ta založniški segment pa je ves čas poslovanja založbe predstavljal ključni temelj za njeno delovanje. Modrijan se je v naslednjem desetletju, še posebej po tem, ko je glavno uredniško funkcijo prevzela Bronislava Aubelj, povzpел med naše vidnejše splošne založnike, saj so poleg učbeniškega segmenta posegali na skoraj vse vsebinske knjižne segmente (predvsem za odrasle), od referenčnih zgodovinskih in leksikografskih del do prevedenega leposlovja z visokimi uredniškimi standardi, temu pa so potem priključili tudi domače leposlovne avtorje. Bolj kot na prodajo teh knjig (razen uspešnih posamičnih izdaj, med katerimi je bila denimo biografija Milana Kučana) so se osredotočali na njihovo vsebinsko produkcijo, zato je kljub javni podpori za znaten del njihovega programa založba po letu 2015 začela stagnirati, k čemur so pripomogle okrepljene konkurenčne razmere na področju trženja digitalnih učbeniških gradiv. Modrijan je tako spomladi leta 2019 razglasil likvidacijo; sledila je prodaja poslovnih prostorov ter razprodaja (velikih) knjižnih zalog, jeseni 2020 pa so naznanili, da založbe ne bodo zaprli, temveč bodo – v manjšem obsegu – še delovali in knjige izdajali še naprej.

Iztok Sivec/Ico

Če si rojen v družini najbolj plodovitega slovenskega pisatelja (Ivana Sivca, ki je do zdaj napisal že več kot 150 knjig in je med najbolj braniimi slovenskimi avtorji), se boš v življenju le težko izmaknil knjigam in/ali pisanju. Medtem ko je Sivčeva hči Vesna postala prepoznavna novinarka in urednica, je sin Iztok že leta 1997 v Mengšu ustanovil knjižno založbo.

Prvenstveno so se ukvarjali z izdajanjem učbenikov, v zadnjem obdobju pa so postali tudi prostor, kjer je Sivec realiziral večino večjih knjižnih projektov tega časa, od tetralogije o Emoni do pentalogije o celjskih grofih in še mnogo drugih vmes. Oblikovalka Sivčevih knjig je njegova snaha, tako da imamo lahko Ico za posrečen primer družinske založbe, ki je z učbeniških začetkov prešla tudi na leposlovne teme in v celoti skrbi tako za knjižno vsebino kot za njihovo izdajanje.

Enkrat med knjigami, vedno med knjigami

Največ založb so naredili posamezniki ali pari, ki so bili od samih začetkov tako ali drugače v delovnem stiku s knjigami, potem pa so se na neki točki odločili in začeli na svoje. V tem izvornem segmentu predstavljamo kar dvajset založb.

Valentina Smej Novak in Luka Novak/Založba Vida in Totaliteta

Založbo Vale Novak je leta 1990 ustanovila Edvina Novak; kot partner v poslu se ji je po zaključenem podiplomskem študiju tri leta kasneje pridružil sin Luka. Založba Vale Novak se je v naslednjih letih vzpostavila kot ena prvih sodobnih založb z raznorodnim knjižnim programom, od žanrskih uspešnic tipa *Alkimist* Paula Coelho in *Dnevnika Bridget Jones* do "večnih" kuharskih knjig, kot je bila *Kuharica sestre Vendeline*. Knjižni program, namenjen široki (urbani) publiki, je založbi omogočil nadaljnjo širitev z odpiranjem novih knjigarn, najprej ob koncu drugega tisočletja v centru Ljubljane, v začetku tretjega pa tudi v največjem slovenskem trgovskem središču. Leta 1997 se je založbi pridružila še Valentina, ki je začela opravljati naloge marketinga in kreativne direktorice. Sredi prvega desetletja tretjega tisočletja se je založba zaradi družinske lastniške strukture in spremenjenih tržnih okoliščin odločila za prodajo in leta 2010 nehala poslovati, prodala knjigarniške lokacije Mladinski knjigi in poplačala vse dobavitelje. Luka in Valentina sta ustanovila novo butično založbo Totaliteta (in jo nekajkrat začasno nadgradila s hibridno knjigarno), ki izdaja nekaj knjig na leto, se udejstvovala v drugih poslovnih aranžmajih, od televizijskih kuharskih oddaj, ki so podpirale serijo njunih kuharskih uspešnic, do dokumentarne izobraževalne serije *50 knjig, ki so nas napisale* in televizijskih pogovornih oddaj. Soustanovila sta tudi založbo Vida, ki jo vodi Valentina in zalaga knjigarne v distribuciji Družine ter je specializirana predvsem za knjižni program, ki odslikava sodoben življenjski slog,

Totaliteta pa ostaja pri nišnih literarnih in filozofskih naslovi. Luka je bil med drugim direktor Urada RS za intelektualno lastnino in se je preusmeril v strokovno delo na področju avtorskega prava, danes pa prevaja knjige in je član posloводства Sazor.

Rok Zavrtanik/založba Sanje

Legenda pravi, da je Rok založbo ustanovil leta 1997 s trenutnim stanjem na svojem tekočem računu, prva knjiga založbe pa so bile Zavrtaniku osebno zelo ljube pesmi Frana Milčinskega Ježka. Sanje so se v naslednjih letih profilirale kot založba, ki je znala v neslutene višave obuditi pozabljene klasike (denimo roman *Alamut* Vladimirja Bartola), po drugi strani pa je tvegala z izbranimi prevodi novih del, ki so bila namenjena širšemu občinstvu. Sčasoma so svojemu programu dodali tako dokumentarne kot družbeno angažirane knjige za odrasle ter otroške in mladinske knjige, ki jih tudi sami prevajajo v tuje jezike, tako da imamo Sanje lahko za srednje velikega splošnega založnika z zelo velikimi ambicijami. Znani so po lepo oblikovanih knjigah, širokem izdajateljskem spektru, ki poleg knjig vključuje tudi glasbene zgoščenke, ter zavzetem in samosvojem pristopu k promoviranju knjig. S svojimi aktivnostmi je založba v času delovanja posegala na različna področja, od organizacije festivalov do prodaje avtorskih pravic slovenskih pisateljev v tujini. Zavrtanik si je vedno znal najti sodelavce, ki so strastno dihali za knjigo, z entuziazmom pa je ob koncu prvega desetletja v tretjem tisočletju odprl tudi svojo knjigarno v centru Ljubljane, ki je dobila prav primerno ime Hiša sanjajočih knjig, kar imenitno ponazarja tudi poslanstvo založbe. Kljub valovanju slovenskega založniškega trga ter pretresom na njem, ki so v zadnjem obdobju vplivali tudi na založbo Sanje, ta ostaja med našimi najbolj prepoznavnimi založbami, ki se tudi v teh časih ne boji izdati megalomanskih knjižnih projektov, kot so nedavna *Potovanja* Nikole Tesle.

Brane Mozetič/Center za slovensko književnost

Pesnik, prevajalec in esejist Brane Mozetič je s knjigami povezan že skoraj celotno poklicno življenje, na različne načine pa se z njimi ukvarja tudi kot založnik. Pod okrilje njegovega Centra za slovensko književnost spada leposlovna knjižna zbirka Aleph, ki je sicer nastala sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja v okviru Književne mladine Slovenije (ki je domovala pri ZSMS), se potem selila drugam, dokler ni pred koncem drugega tisočletja pristala pri Centru za slovensko književnost. Ta zasebni zavod ima poleg založniške bogato mednarodno dejavnost, pri svojih knjižnih projektih

pa je odvisen predvsem od javne podpore. Obenem je v okviru društva Škuc, ki je prve knjige izdajalo že v sedemdesetih letih, v osemdesetih pa začelo tudi s Studio Humanitatis, leta 1990 začel izdajati še leposlovno zbirko Lambda, v kateri so v ospredju dela istospolno usmerjenih avtoric in avtorjev. Zbirka se je ves čas borila za preživetje, občasno je naletela tudi na družbena nasprotovanja, vendar je z različnimi tipi javne podpore preživela vse do danes. Mozetič je s svojim delom in pristopom pokazal, da se lahko v tridesetih letih neumornega dela izda več sto kakovostno izdelanih knjig z jasnim vsebinskim profilom ter odličnimi prevodi brez stabilne podpore in brez resnejšega poplačila za svoje uredniško delo.

Milena Pivec/Pivec

Po večletnem delu v mariborski založbi Obzorja se je Milena Pivec, oborožena z dovolj znanja o knjigah, odločila, da bo ustanovila lastno založbo, in to je spomladi leta 2003 tudi storila, svoje poslanstvo pa je povzela z geslom *Branje in znanje*. Knjižni program založbe se je širil v koncentričnih krogih in po več kot petnajstih letih delovanja imamo založbo Pivec lahko za srednje velikega splošnega založnika s strastnim odnosom do izdajanja knjig. Izdaja namreč širok nabor knjižnih naslovov od domačega do tujega leposlovja (proze, poezije in esejistike), žanrske literature, strokovnih monografij ter tudi knjig za otroke, učbenikov in različnih priročnikov. Pri tem je s svojim knjižnim izborom vezana tako na dela lokalnih avtorjev kot tudi drugih, stabilnost svojega poslovanja pa poleg aktivne usmerjenosti v trženje in promocijo svojih knjig gradi na podpori mesta Maribor, ki jo dopolnjujejo podpora Javne agencije za knjigo in evropska sredstva. Poleg lastnih knjižnih naslovov prevzemajo distribucijo nekaterih manjših založnikov in vsako leto organizirajo Pesniški turnir, ki poteka ob Slovenskih dnevih knjige v aprilu. Dobra pokritost vseh vsebinskih knjižnih segmentov ter stabilna in izkušena kadrovska zasedba zagotavljata delovanje te založbe tudi v prihodnje – tako na domačem kot na tujih trgu.

Ingrid Celestina/Libris

Po dolgoletnem delu v koprski knjigarni Partizanske knjige se je mati Ingrid Celestine pred skoraj tridesetimi leti odločila za samostojno knjigarniško pot, temu projektu pa so se kmalu pridružili tudi drugi člani družine skupaj z Ingrid. V naslednjih dveh desetletjih so z dobrohotno zagnanostjo ustvarili prepoznavno knjigarno, ki skupaj z antikvariatom in manjšo občasno založniško dejavnostjo (od leta 2000 naprej) predstavlja eno od primorskih knjižnih središč. Ukoreninjenost v lokalno

okolje, zavezanost izdajanju leposlovnih, etnoloških in priročniških knjig (predvsem) primorskih avtorjev Libris postavlja v sam vrh neodvisnega knjigarstva pri nas. Kljub upadanju prodaje knjig v zadnjem desetletju (odpovedali so se knjigarnam v Izoli in Piranu) založba in knjigarna Libris ostaja trdno usidrana na več področjih knjižne kulture in izdajanja knjig na Primorskem, s čimer predstavlja enega redkih posrečenih tovrstnih hibridov v Sloveniji.

Andrej Poznič/Ciceron

Po poprejšnjem delu v časopisni, revijalni in tudi knjižno založniški dejavnosti, se je asketsko preudarni Andrej Poznič leta 2005 odločil, da bo ustanovil svojo založbo. Že s prvo knjigo *Bushev dvor, Saudov dvor* je jasno pokazal vsebinski profil, ki mu je založba sledila vse odtlej: večinoma je izdajal družbeno angažirane, včasih tudi politično kontroverzne knjige, s katerimi je na slovenska tla – kot praktično edini – redno prinašal raznovrsten nabor aktualnih neleposlovnih političnih vsebin. Sčasoma je v svoj program dodal nekaj knjig domačih avtorjev, se vsebinsko razširil na šport in rekreacijo, pa tudi na zgodovinsko razvpite teme, ter ves čas gojil stik z bralci svojih knjig, ki jih je neposredno nagovarjal. Vseskozi samostojen v delovanju – kar nekaj izdanih knjig je sam prevedel – ter malce umaknjen vase je prebrodil vse izzive, ki mu jih je slovenski knjižni trg doslej postavil na pot.

Samo Vadnov/Buča

Po dolgoletnem delu v direktni prodaji kot potnik za pravne osebe pri Mladinski knjigi, potem pa še pri založbi Epta, je Samo Vadnov konec devetdesetih let ustanovil svojo založbo. V njej je poleg distributerske dejavnosti – skrbel je za logistiko in distribucijo knjig mnogih manjših slovenskih založb po knjižnicah in knjigarnah ter bil z njimi prisoten tudi na knjižnih sejmih in drugje – kmalu začel tudi knjižno založniško dejavnost. Na terenu je namreč pogosto stopal v stik z avtorji, ki jim s knjigo ni uspelo prodreti pri kateri od obstoječih založb. Zato je občasno kot (so)-založnik začel nastopati tudi sam in postopoma je na ta način izdal več kot sto knjig, ki sicer niso tako jasno vsebinsko profilirane, vendar jim je s svojim (finančnim) angažmajem sploh zagotovil izid. To mu je omogočal tudi njegov distributerski položaj, saj je lahko na podlagi izkušenj s prodajo dovolj natančno predvidel, koliko finančne izpostavljenosti si lahko privošči pri tovrstnih projektih.

Gorazd Kocijančič/Logos

Prevajalec zbranih del Platona in filozof Gorazd Kocijančič, na vse načine povezan s knjigami, sicer zaposlen v NUK, je pred približno petnajstimi leti v okviru KUD Logos začel prevajati, urejati in izdajati raznovrsten vsebinski program z zelo jasno usmeritvijo: klasična in sodobna filozofska (ne samo) krščanska besedila ter (mistično in drugo) poezijo. Kmalu je Logos za svoj program pridobil javno podporo in do zdaj so izdali zavidljivo število minimalističnih, črno-belo oblikovanih knjig, ki so jim v zadnjem obdobju dodali tudi posamična filozofska in esejistična besedila domačih avtorjev. Kljub vsebinski niši, ki jo pokrivajo že vse od začetka, so v njej trdo vraščeni in vztrajajo še naprej.

Tatjana Jamnik/KUD Police Dubove

Založbo z neobičajnim imenom je okoli leta 2010 ustvarila skupina prevajalcev ter drugih literatov z namenom, da bi imeli več besede in nadzora pri rezultatih svojega dela. Gonilna sila je že ves čas renomirana prevajalka Tatjana Jamnik, ki je z intenzivnim osebnim angažmajem v tem času ustvarila prepoznavno in profilirano založbo, ki prinaša dobro izbrana ter zgledno prevedena predvsem leposlovna dela različnih vzhodnoevropskih in tudi drugih avtorjev. Za založbo je značilen samorastniški pristop na vseh nivojih delovanja, od tesnega stika z bralci do neposredne skrbi za promocijo in trženje knjig, kar vse so v zadnjem času nadgradili s širšimi projekti s področja bralne kulture, za katere prejemajo javno (tudi evropsko) podporo.

Aleksander Buch/Stripartnica Buch

Po delu v računalništvu in informacijski tehnologiji je Buch leta 2002 iz ljubezni do stripa v ljubljanskem trgovskem centru Murgle odprl prodajalno stripov, kamor so se hitro začeli zgrinjati ljubitelji tega žanra. Buch je v svoji Stripartnici skrbel za vzdušje, ponudbo stripov tudi iz držav bivše Jugoslavije in še od kje, prirejal dobro obiskane dogodke ob izidu novih domačih stripov, ki so se spremenili v prave *fešte* z večurnimi podpisovanji, tako da se je hitro prebil v vrh najbolj atraktivnih stripovskih prostorov pri nas. Leta 2010 se je iz prodaje stripov podal tudi v njihovo založništvo, saj je (skupaj s partnerji) začel izdajati zbrane Zvitorepčeve stripe Mikija Mustra v enajstih knjigah, ki so pritegnili ogromno pozornosti, Muster pa je kasneje prejel tudi veliko Prešernovo nagrado. Dobro izkušnje z izdajanjem so Bucha navedle k temu, da je z zalaganjem stripov nadaljeval in v naslednjem desetletju je izdal kar nekaj prevodnih ter tudi slovenskih

modernih klasikov, kot sta Tomaž Lavrič in Zoran Smiljanić, ki sta v knjižni obliki dobila (tudi) stripe, ki so bili izvirno objavljeni revijalno. Po letu 2015 so se z izdajanjem stripov začeli na novo ukvarjati še nekateri drugi založniki, ki imajo prav tako svoje striparnice, vendar Buch ostaja eden temeljev stripovske scene pri nas.

Primož Premzl/Umetniški kabinet Primož Premzl

Mariborski galerist in zbiralec domoznanskega gradiva, fizik po izobrazbi, je leta 1992 ustanovil svoje založniško in galerijsko podjetje, potem pa v dobrega četrto stoletja uredil in izdal več kot petdeset knjig s področja umetnostne zgodovine, zgodovine in etnologije. Specializiran je za prestižne kulturnozgodovinske izdaje, v katerih na oblikovno domišljen in vsebinsko dodelan način predstavlja osebe in institucije, pripravlja pa jih čez daljše časovno obdobje, pogosto v partnerstvu z vnaprej znanim naročnikom. Ob tem je javno angažiran tudi kot pobudnik različnih obeležij ipd. Kot edini izmed v tem besedilu predstavljenih sodobnih živečih založnikov je za svoje založniške projekte (ravno letos) prejel Schwentnerjevo nagrado za življenjsko delo.

Jože Piano/Ebesede

Včasih založbe nastanejo mimogrede, skoraj iz debate ob kavi ali ob neformalnem pogovoru med sodelavci. Nekaj takega se je zgodilo Jožetu Pianu, ki je bil zaposlen v knjižnici, njegov sodelavec pa je bil Andrej Šprah, takrat nadobudni pisec ljubezenskega romana, ki je bil nato leta 2001 prva izdaja takrat ustanovljene družbe Piano. Kasneje je založba svoj knjižni program naslonila na domače in tuje leposlovne naslove, ga skušala plemenititi z javno podporo, ob tem nekajkrat zašla v formalne spore, ki so vplivali na razvoj založbe, ta se je prestrukturirala, dobila nove solastnike, poskušala z različnimi komercialnimi knjižnimi izdajami od domačih do prevedenih, se skoraj razpustila, se spet lastniško preobrnila itn. Ebesede so značilen primer založbe, ki kaže, da je skozi daljše časovno obdobje na slovenskem knjižnem trgu težko obstati brez javne podpore, saj ta stabilizira ne samo finančno podstat, temveč založbo tudi usmeri v jasnejši vsebinski knjižni program. Obenem pa je taka založba dokaz, da podjetje lahko prebrodi tudi večje krize, če ima v svoji notranjosti knjigam zavezanega človeka, ki ga ne odpihne noben veter.

Berta Mauhler/V.B.Z.

V.B.Z. je prvenstveno hrvaška založba, ki je bila ustanovljena leta 2002 z osnovnim namenom distribucije hrvaških knjig v Sloveniji. Ko so nekaj

let kasneje odprli tudi knjigarno (kasneje so jo žal zaprli), se ji je pridružila Berta Mauhler, ki je od tedaj srce te založbe, kljub temu da z njo ni lastniško povezana. Leta 2009 je bila založba preoblikovana v samostojno podjetje s hrvaškim lastništvom, temelj njihovega poslovanja pa je predstavljala distribucija knjižnega programa založbe Taschen. Postopoma so se podali tudi v izdajanje slovenskih knjig ter prevodov: lansirali so zbirko kolumnističnih knjig, se lotili prevajanja sodobnih hrvaških klasikov ter biserov svetovnega potopisja, s stalno prisotnostjo na (knjižnih) sejmihih vseh vrst ter entuziastičnim pristopom k prodaji knjig pa zdržali vse do današnjih dni, ko so za del svojega programa uspeli pridobiti evropska sredstva, kar podpira in omogoča njihovo nadaljnje delovanje.

Primož Čučnik/Šerpa

Pesnik in prevajalec Primož Čučnik že dve desetletji gravitira k založbi LUD Literatura, vendar je že leta 2003 ustanovil še svojo "žepno" založbo Šerpa. Če bi rekli, da gre za mlajšo sestro Literature, ne bi bili povsem točni, vendar tudi ne bi zelo udarili mimo. Ves ta čas nam ta založbica streže s premišljeno izbranimi knjižnimi naslovi – nekateri od njih so res izšli tudi v majhnem, žepnem formatu –, njen vsebinski razpon pa sega od domače in tuje poezije do klasičnih in sodobnih romanov ter celo dramatike, pa tudi krajših angažiranih besedil, s katerimi na prefinjen način bogati slovenski knjižni prostor. Na letošnjem knjižnem sejmu je založba prejela nagrado za prvenec za roman Boruta Kraševca *Agni*.

Maja Jug Hartman/Hart

Gre za založbo z vsebinsko zelo razvidnim profilom: Maja Jug Hartman se večje giblje po tistem področju izobraževalnega založništva, ki jo osebeno najbolj zanima in ga še posebej dobro pozna, najbolj pa morda izstopa naravoslovje za mladino. V tem okviru je do zdaj našla kar nekaj priložnosti za knjižne izdaje učbenikov, priročnikov, knjig s področja ustvarjalnosti, pa tudi nekaj leposlovja za otroke in mladino. Založba Hart knjige pogosto izdaja konceptualno, torej z vnaprej sklenjenimi partnerstvi z različnimi institucijami, ki sofinancirajo izdajateljske stroške, in na ta način uspeva preživeti tudi v nasploh neugodnih tržnih razmerah.

Eva Grafenauer Korošec/Grafenauer

Knjige in knjižno ustvarjanje v družini so spodbudili Evo, da je ob koncu prvega desetletja tretjega tisočletja tudi sama ustanovila založbo. Svojo izdajateljsko dejavnost je zastavila pametno in na več različnih temeljih. Po

eni strani je smiselno uporabila družinske avtorske knjižne pravice in jih vključila v nekatere svoje knjižne izdaje, po drugi pa se je lotila otroških slikanic priznanih slovenskih in tujih avtorjev ter ilustratorjev, kakovostnega leposlovja ter izvernih priročnikov, ki jim je dodala didaktično gradivo za pomoč pri prvih bralnih korakih, pisanju in računanju. Po tretji strani pri založbi izdajajo potrjene učbenike in dodatno – tudi elektronsko – gradivo za različna srednja strokovna in poklicna izobraževanja. Deset let kasneje je rezultat zelo stabilna in okretna založba, ki je dobro vključena v vse svoje ključne vsebinske segmente in obeta nadaljnjo populzivnost.

Nataša Detič/Ocean

V založništvo je Nataša Detič vstopila na začetku tretjega tisočletja, ko je že več kot deset let delovala na različnih koncih komunikacijskega kroga knjige, bila je urednica zbornikov in lektorica ter vodja založbe Filozofske fakultete in Tehniške založbe Slovenija. Leta 2013 se je odločila in ustanovila svojo založbo Ocean, v kateri premišljeno in kontinuirano izdaja predvsem otroška in mladinska domača in prevodna dela, pri katerih zelo aktivno skrbi za njihovo trženje, občasno pa jim dodaja tudi knjige za odrasle, ki pokrivajo področja od esejistike do leposlovja. V zadnjem času je bila v založniško sfero aktivno vključena tudi kot predsednica društva založnikov.

Anja Golob/Vigevageknjige

Založba, ustanovljena z neusahljivo energijo pesnice Anje Golob, ki je okoli sebe zbrala manjšo skupnost podobno mislečih entuziastov, je bila ustanovljena leta 2015, njeno vsebinsko žarišče pa je bilo zelo osredotočeno: namenili so se izdajati risoromane. V petih letih so izdali skoraj trideset stripovskih knjig različnih profilov, tako za otroke kot za odrasle, pri čemer so ves čas ohranjali goreči entuziazem, s katerim so nagovarjali bralce tovrstne literature ter konstantno izumljali nove pristope, da bi direktno dosegli svoje kupce – tudi s pisarno, ki so jo spremenili v priročno knjigarno. Z letom 2020 je založba vstopila v javno programsko financiranje, zato smo lahko prepričani, da bo uspešno delovala še naprej.

Andrej Medved/Hyperion

Umetnostni zgodovinar, pesnik, prevajalec in esejist Andrej Medved je že desetletja tesno povezan s knjigami, v okviru svoje obalne založbe Hyperion pa je v zadnjih dveh desetletjih v vulkanskem izbruhu ustvarjalne

energije in založniškega zanosa izdal številne knjige poezije, tudi mnoge lastne, pa prevodna dela s področja humanistike, filozofije, esejistike in družboslovja. Nekaj časa v okviru javne podpore, pogosto pa na etični pogon so njegove knjige izhajale v minimalistični opremi, kar ni zmanjševalo njihove vrednosti, je pa najbrž omejilo njihov doseg. V zadnjih letih je zmanjšal obseg delovanja, prihodnost pa je seveda odvisna od njegovih osebnih preferenc.

Mitja Zupančič/Osminka

Po dolgoletnem delu na vodstvenem položaju v založbi Družina se je Mitja Zupančič odločil za umik na svoje z željo, da na novi poti združi dve svoji ljubezni: morje in morjeplovstvo ter knjige. To mu je tudi uspelo in tako je v zadnjem desetletju v tem okviru poleg drugih projektov, denimo dokumentarnih filmov o morju, izdal kar nekaj avtorskih in drugih knjig s pomorsko vsebino, od drobnih otroških pesmaric do velikih barvnih pomorskih monografij, že kar nekaj let pa izdaja tudi spletno revijo eMorje.

Žiga Valetič/Zenit

Sprva oblikovalec, potem publicist, kasneje tudi esejist in pisatelj, scenarist in režiser dokumentarnih filmov je že kmalu v začetku tretjega tisočletja pokazal tudi svoje navdušenje nad (vzhodnjaško in ezoterično) poezijo Rumija in Kabirja, ki jo je začel prevajati ter v lastni režiji tudi izdajati. Svoj založniški program je postopoma dopolnjeval z esejističnimi deli, s posameznimi prevodi ter avtorskimi knjigami in monografijo o zgodovini pop glasbe. Z dokaj jasnim vsebinskim profilom ob svojem rednem oblikovalskem delu z založbo vztraja in v raznih kombinacijah izdaja nova knjižna dela.

Janez Penca/Penca in drugi

Novomeški atlet, učitelj angleščine in dolgoletni izdajatelj revije Vrhunski dosežek je kasneje k njej začel dodajati tudi knjige, ki jih je prevajal sam. Najprej so bile knjige predvsem športnega, tekaškega značaja, od vodnika maratonskega teka do razkrivanja skrivnosti kenijskih tekačev, kasneje pa je začel izdajati tudi humanistične in angažirane knjige, s katerimi je opozarjal na kriterije za kakovost in pošteno življenje. Penca je ves čas svoje izdajateljske dejavnosti ostal samotar; sam je skrbel za vse, od tiska knjig do njihove distribucije, kljub zmanjšanju produkcije v zadnjem času pa še ni rekel zadnje besede.

Otroci in mladina kot rdeča nit izdajanja knjig

Knjige za otroke in mladino so zaradi širokih tržnih možnosti (poleg knjigarn in knjižnic so na voljo še v vrtcih, šolah in veleblagovnicah) eden od najhvaležnejših vsebinskih segmentov za vznik knjižne založbe, hkrati pa tudi področje, ki prinaša veliko odgovornosti, saj mlade bralce prve vpe-ljuje v svet knjig. V tem segmentu predstavlja osem založb, ki so nastale v zadnjih desetletjih.

Irena Miš in Janez Miš/Miš založba

Janez Miš je bil sprva knjigotržec, ki je prodajal knjige po slovenskih splošnih in šolskih knjižnicah, zaradi česar je imel dober pregled nad tem, kakšne knjige (predvsem za mlajše bralce) gredo na tem tržnem segmentu dobro v promet in po kakšnih vsebinah obstaja dodatno povpraševanje. Od tam je bil samo še (podjetniški) korak do tu, da je leta 2003 ustanovil založbo, pri kateri je knjige izdajal in prodajal pod svojo blagovno znamko. Kasneje se je založbi kot urednica pridružila tudi soproga Irena Miš, ki je prej delala na finančnem področju, in založba se je začela hitro razvijati. V naslednjem desetletju je Miš postal sinonim za kakovostne knjižne izdaje, namenjene otrokom in mladini, pri tem pa so s svojim pristopom ustvarili svojevrsten oblikovni in vsebinski profil, h kateremu so poleg uspešnih tujih (pogosto avstralskih) pritegovali tudi najvidnejše domače avtorje in ilustratorje. Za svoje izdaje vsako leto prejmejo številne zlate hruške in druge nacionalne nagrade za mladinsko literaturo. Obenem so k svojemu programu občasno dodajali tudi leposlovje za odrasle (pa tudi kako priročniško knjigo), s čimer so zaokroževali svojo ponudbo. Temeljni kupci njihovih knjig ostajajo knjižnice, ki jim je prilagojen celotni poslovni model založbe, kjer za prodajo knjig skrbi Janez, za njihovo urejanje pa do nedavnega predvsem Irena. Ker so stacionirani v okolici Domžal, so tamkajšnjim prebivalcem že pred leti začeli nuditi unikatno prireditve, literarni festival za mlade Bralnice pod slamnikom. Ker gre za družinsko podjetje, velja ta portret skleniti z dejstvom, da je Miš za zdaj ena redkih založb, ki je posel v zadnjem času uspešno predala naslednji generaciji.

Vlado Grlica/Založba Grlica in Desk

Vlado Grlica je v knjižno založništvo prišel iz informatike; z izdajanjem knjig se je začel ukvarjati leta 1998. Prva knjiga, ki je izšla v okviru Založbe Grlica, je bila majhna knjižica za mlade bralce z naslovom *Knjižničarjeva velika ljubezen*. Založba Grlica izdaja predvsem knjige za otroke in mladino

(do zdaj je izšlo že več kot petsto knjižnih naslovov), Vlado Grlica pa je svojo založniško podjetnost nadgradil z založbo Desk, locirano na Primorskem, v okviru katere izdaja prevodno svetovno znano in uspešno žanrsko literaturo (od kriminalk do romantičnih romanov). Okoli leta 2010 je dotedanje založniške podjetniške ambicije želel zaokrožiti z večjo zgodbo, zato je z založbama Tuma in Kres ustanovil skupno podjetje za distribucijo knjig, ki bi (lahko) skrbelo tudi za prodajo knjig drugih založb, vendar se kombinacija ni prav dobro iztekla in Vlado Grlica je potreboval kar nekaj let, da je znova finančno konsolidiral podjetje. V zadnjem času je založba na starih temeljih z obilico izkušenj spet okrepila svoj izdajateljski program, mu dodala stripovske in poučne vsebine v obliki knjig za radovedno mladino, z inovativnimi poslovnimi praksami, kot sta na primer aktivna promocija knjig in organiziranje tiska knjig na Daljnem vzhodu, pa znova stabilizirala svoje poslovanje in povečala delež na trgu.

Helena Kraljič in Peter Kraljič/Morfemplus

Včasih založba nastane iz nuje, da bi pokrila lastne avtorske potrebe, potem pa se na teh temeljih širi naprej do novih ustvarjalcev. Helena Kraljič je končala študij ekonomije ter nato kar nekaj let opravljala različna dela, od nepremičninske agentke do revizorke. Leta 2004 je ustanovila svoje podjetje, v okviru katerega je kmalu začela izdajati lastne avtorske knjige. Sprva so bile to knjige za najmanjše, zgibanke, tem je začela dodajati slikanice, potem pa je k sodelovanju začela vabiti tudi druge avtorje ter slikanice z izbranimi ilustratorji uspešno plasirala na vse javne trge, od vrtcev in šol do knjižnic. Založba je šla tudi skozi obdobje prestrukturiranja, ko se je poslovanje preselilo na drugo pravno entiteto. Tako kot so rasli domači otroci, se je sčasoma širil tudi njihov program, na (fantazijske) knjige in serije za mladino ter neleposlovni priročniški program za mladino in odrasle, založba pa se je širila tudi mednarodno, in sicer s sodelovanjem na knjižnih sejmih po vsem svetu (celo na Kitajskem), kjer je Helena Kraljič uspela prodati kar nekaj knjižnih pravic za lastne (in druge) knjige, tako da je založba Morfemplus trenutno ena bolj propulzivnih izdajateljev knjig za otroke in mladino.

Mateja in Miha Sužnik/Zala

Ljubezem do kakovostnih knjig za otroke in mladino je spodbudila Matejo Sužnik, da je pred desetimi leti začela izdajati knjige, skupaj s sinom Mihom pa počasi, knjigo za knjigo in leto za letom, ustvarila butično, vendar dovolj prepoznavno založbo s kakovostnimi knjižnimi izdajami. Večinoma prevodno usmerjene, občasno pa tudi domače in z javnimi sredstvi podprte knjižne izdaje založbe Zala bogatijo ponudbo otroških in mladinskih

knjig (v manjši meri pa tudi leposlovja za odrasle) s premišljeno izbranimi naslovi, ki bi najbrž drugače ostali neizdani, dosedanja usmeritev, ki temelji na nizkih stroških poslovanja, pa Mateji Sužnik omogoča tudi nadaljnje delo ter obstoj, četudi je Miha vsaj delno zašel v druge poslovne vode.

Barbara Pregelj in Aleš Cigale/Malinc

Podobno je tudi z založbo Malinc, ki je prve knjige začela izdajati leta 2012, že v začetku pa se je po eni strani usmerila na kakovostno mladinsko književnost, po drugi strani pa si prizadeva za večjo književno raznolikost. Založba se osredotoča na izdajanje avtoric in avtorjev španskega govornega področja in manjšinskih literatur, povezanih s špansko kulturo, izdajajo pa tudi besedila manj poznanih evropskih in svetovnih literatur. Pri tem imajo pomembno vlogo tudi njihovi bralnomotivacijski projekti: Barbara Pregelj je namreč doktorica literarnih ved, ki skuša s projekti promocije in motiviranja branja prenašati akademsko znanje v prakso, tako da organizirajo izobraževanja mentorjev branja, literarna branja ter obiske tujih avtorjev, s čimer dvigujejo splošno bralno pismenost ter krepijo medkulturne in jezikovne kompetence, vključujejo pa tudi ranljive skupine, še zlasti osebe z disleksijo.

Boris Drevenšek/Skrivnost

Založba Skrivnost, ki jo vsestransko upravlja Boris Drevenšek, je bila ustanovljena v začetku leta 2003 in je hitro našla svoj prostor med otroškimi in mladinskimi knjižnimi izdajami; pri teh se je tudi ustalila. Že skoraj ves čas od nastanka posluje na približno enakem nivoju ter v enakem vsebinskem okviru: gre za kombinacijo prevedenega leposlovja ter nekaj domačega knjižnega programa za mlade bralce, ki mu Drevenšek dodaja priročniške in druge knjige. Skrivnost je založba, ki sama poskrbi tako za produkcijo kot za prodajo in promocijo svojih knjig, nikoli ni imela namena bistveno razširiti svojega položaja na knjižnem trgu, z obstoječim pa se ukvarja zgledno in kontinuirano.

Selina in Aleksander Ambrož/Kres

Ena od prvih slovenskih knjižnih založb, zagotovo pa prva, ki se je kasneje posvetila predvsem izdajanju knjig za otroke in mladino, je nastala spomladi 1990. Njihov dolgoletni projekt, trajal je skoraj četrto stoletje, od leta 1993 do leta 2007, je bil latinsko-slovenski slovar v šestih knjigah, ki ga je po dolgem zastoju obudil Dušan Drolc, ki je bil skupaj s Selino tudi ustanovitelj založbe Kres. Založba se je sčasoma specializirala za izdajanje kvalitetne otroške

literature, bila kar nekaj časa eden vodilnih ponudnikov tehnično zelo zahtevnih otroških knjig, v zadnjih petih letih pa je žal močno zmanjšala letno produkcijo, saj so (verjetno) začele prevladovati druge življenjske prioritete. Založba ostaja prisotna na slovenskem knjižnem trgu.

Nina Peče Grilc in Uroš Grilc/Škratelj

Dolgoletni uslužbenec na ministrstvu za kulturo, zadolžen za področje knjige, nekaj časa tudi minister, je v zadnjih petih letih prestopil tudi med založnike, čeprav je njegova glavna dejavnost še vedno urejanje mestne revije Ljubljana. Njegov zavod Škratelj si je že v osnovi zadal koncept, da bo kreativno povezal naravo in otroške knjige: skupaj z različnimi občinami je postavil več tematskih poti, ki jih spremljajo knjige, financirane v okviru teh projektov. Druga veja založbe, ki se ji je kasneje pridružila Grilčeva soproga Nina Peče Grilc, je produkcija stripov, med katerimi so denimo trilogija o Ivanu Cankarju in *Reformatorji*; stripi so vezani na konkretne priložnosti in na slovensko literarno zgodovino, s to butično produkcijo pa Škratelj ostaja na svoj način prisoten na slovenskem knjižnem trgu.

Duhovnost, ezoterika in narava

Tudi duhovnost je bila pogosto primerna vsebinska osnova za nastanek založbe; temu se je pridružilo nekaj založb, ki so izdajale knjige s področja narave in pohodništva. V tem okviru predstavlja osem založb.

Damjan Racman/Primus

Na začetku tretjega tisočletja je bil brezposeln, z minusom na tekočem računu, njegova prijateljica pa je bila hčerka knjižnega avtorja Marjana Ogorevca, ki je ravno tedaj izdal eno svojih knjig. Racman se je ponudil za njeno trženje. Skušal jo je prodajati na vseh concih, po Sloveniji pa se je iz Brežic, od koder je doma in kjer je tudi sedež založbe Primus, vozil s petnajst let staro *katrco* s tako dotrajanim voznikovim sedežem, da je moral nanj dati blazino, da mu *fedri* niso popraskali zadnjice. Kmalu zatem, leta 2006, je tudi sam izdal prvo knjigo, duhovnost in ezoteriko pa so si na založbi Primus izbrali za središče knjižnih vsebin, na področju katerih so zdaj največji ponudnik. Postopoma so širili vsebinski nabor svojega programa, prevzemali distribucijo po knjižnicah in knjigarnah tudi za druge male založbe in samozaložnike, razširili ekipo ter poslovanje povezali tudi s tiskarno, tako da lahko zdaj avtorjem in drugim ponudijo celovito storitev. Med

drugim so uspešno zastavili zbirko domačega leposlovja Avtorji, v kateri je do zdaj izšlo že skoraj sto slovenskih romanov, potopisov, kratkih zgodb in pesniških knjig. Tudi v zadnjih letih niso zastali; še vedno širijo svoje prodajne poti, intenzivno preizkušajo nove oglaševalske (digitalne) pristope ter skušajo z dogodki vseh vrst svoje knjige, do zdaj je izšlo že skoraj štiristo naslovov, približati zainteresirani publiki.

Jože Vetrovec/Ara

Ara je ena najstarejših sodobnih slovenskih knjižnih založb, ki je bila ustanovljena že v začetku leta 1990, zelo hitro pa se je izrisal tudi njen vsebinski profil. Ta je sprva temeljil na ezoteričnih in duhovnih temah ter na alternativnem zdravljenju in drugih podobnih temah, kar vse se je odražalo tudi v reviji Misteriji, ki še vedno redno vsak mesec nagovarja svoje bralce. Založba je bila že v osnovi zamišljena strateško, saj je kombinirala plačljivo revijo, v kateri je lahko predstavljala knjižne izdaje, ki so izhajale brez javne podpore, dodatno finančno stabilnost pa ji je dodajala prodaja različnih izdelkov, tako ali drugače povezanih z vsebino založbe. Kljub temu da so ji zaradi splošnega zmanjševanja dosega tiskanih medijev letni prihodki od začetka tretjega tisočletja pa do zdaj nekoliko upadli, še vedno stabilno posluje ter širi nabor svojih knjig tudi bolj proti klasičnim poljudnoznanstvenim vsebinam, zaradi česar postaja vse bolj pomembna tudi za manj alternativne bralce. Ara je lep primer dobro upravljane majhne založbe skozi tri desetletja poslovanja, nad njo pa je ves čas bdel njen ustanovitelj Jože Vetrovec, ki je tudi vodil vse ključne aktivnosti.

Ines Božič Skok in Janez Skok/Sidarta

Ljubezen do gorništva in alpinizma je Ines in Janeza pred skoraj tridesetimi leti pripeljala tudi v svet pohodniških in gorskih knjižnih vodnikov. Dotedanji vodniki (Planinske zveze Slovenije) so bili oblikovani bolj asketsko, zato je Sidarta ubrala drugačen, za oko veliko bolj privlačen pristop: že njihovi prvi vodniki, kot je bil denimo *111 izletov v slovenske gore*, so bili oblikovani razkošno, opremljenimi z atraktivnimi fotografijami ter obogateni z reliefno izrisanimi prikazi vzpona na posamezne gore (skupaj z dopadljivo podanimi tehničnimi informacijami). Knjige te založbe so si tako hitro utrle pot do publike in nekatere njihove zimzelene knjige so (ob mnogih ponatisih in prenovljenih izdajah) preživele vse do današnjih dni. Počasno in premišljeno izdelovanje knjig – ki sta ga založnika ves čas bogatila z lastnim obiskovanjem gora – je v tridesetih letih delovanja naplavilo cel kontingent vodnikov (pa tudi izpovednih alpinističnih knjig), ki so iz

Slovenije začeli segati tudi v tujino, celo v druge jezike, temu pa je založba že od začetka dodajala neknjižni program, od zemljevidov in razglednic do prazničnih voščilnic, s čimer je utrdila svoj položaj ter uspešno prebrodila tudi digitalno revolucijo, ki gorniške informacije vseh vrst ponuja na različnih spletnih platformah.

Peter Virnik/Narava

Vsestransko uspešen poslovnež Peter Virnik je v drugi polovici svoje delovne kariere našel poslanstvo v izdajanju naravoslovnih knjig. Že več kot dvajset let kranjska založba Narava izdaja raznovrsten in kakovosten nabor priročnikov, ki so neposredno povezani z opazovanjem in raziskovanjem narave, od vodnikov za prepoznavanje ptičev in dreves, gobarskih priročnikov pa vse do svetovnih uspešnic, kot je *Skrivno življenje dreves*. Virnik založbe ni ustanovil iz poslovnih vzgibov, saj je svojo eksistenco rešil z drugimi posli, temveč iz iskrenega osebnega nagnjenja do sožitja z naravo, zato v zvezi s knjigami nikoli ni kandidiral za javna sredstva. Digitalizacija in spletne enciklopedije so pomembno vplivale na dobršen del njihovega programa, zaradi česar je Narava v zadnjih letih precej zmanjšala knjižno produkcijo, kar založbo postavlja pred negotovo prihodnost.

Vera Čertalič/Eno

Eno je ena od tistih samoniklih založb, ki v približno enakem okviru delujejo že skoraj četrto stoletja ter ves čas stojijo na enem samem človeku. Urednica in prevajalka Vera Čertalič je že s prvimi izdanimi knjigami jasno postavila vsebinsko usmeritev svoje založbe – to so poglobljene duhovne in antropološke (sodobne) klasike z izjemnim oblikovanjem (delo njenega sina). Tudi v nadaljevanju je večino knjig prevedla sama, skrbela za njihovo trženje in promocijo, s svojo osebnostjo stala za njim ter z deli, kot je *Ženske, ki tečejo z volkovi*, odprla pot v knjižne svetove, ki so bili poprej Slovcem večinoma neznani. Nabor izdanih knjig založbe Eno je več kot reprezentativen in četudi gre proti zaključku svoje delovne kariere, Vera še ni rekla zadnje besede – vsake toliko časa nam postreže z izbranim knjižnim biserčkom.

Simona Boc/Chiara

Podjetje je bilo ustanovljeno na prelomu tretjega tisočletja, usmeritev založbe pa bi lahko opredelili kot hibrid med duhovnimi in poslovno ter vseživljenjsko (priročniško) uporabnimi temami. To ni nenavadno. Založba že ves čas deluje brez javne podpore za svoje izdaje, pomemben del

njenega poslovanja pa je tudi organizacija različnih dogodkov in predavanj. V zadnjih desetih letih se je Chiara pod aktivnim vodenjem Simone Boc razvila v prepoznavno založbo na svojem področju, ki svoj vpliv krepi tudi z vse opaznejšo spletno knjigarno in aktivno prisotnostjo v digitalnem okolju.

Suzana Kramar/Gnostica

Pred založbo Gnostica je bila založba Gnosis, specializirana za izdajanje ezoterične, duhovne in fantazijske literature (tudi prvega prevoda *Gospodarja prstanov*), pri kateri je Suzana Kramar že sodelovala, potem pa je leta 2008 sama ustanovila založbo s podobnim vsebinskim profilom. Izdaja literaturo, ki človeku skuša pomagati pri razumevanju sebe in časa, v katerem živi, teme se gibljejo okrog alternativnega zdravljenja in podobnega. Na vseskozi upadajočem knjižnem trgu je ves ta čas le stežka preživela, pogosto pa je zasedla tudi delovne aranžmaje izven založništva, da je ohranila založbo vse do današnjih dni.

Bojana Pavlič/Iskanja

Založbo Iskanja imamo lahko za eno prvih ezoteričnih in duhovnih založb pri nas, saj je bila ustanovljena že leta 1990. Že ena njihovih prvih knjižnih izdaj, uspešnica Loïuse Hay *Življenje je tvoje*, se je tržno pokazala za popoln zadetek, saj je knjiga po tridesetih letih še vedno v aktivnem knjižnem obtoku, pogosto med najbolj prodajanimi knjigami, kar močno stabilizira osnovne prihodke založbe. Občasno ji Bojana Pavlič dodaja nove knjige, premišljeno izbrane naslove z osnovnega področja, s katerimi ohranja svoj položaj v slovenski knjižni pokrajini.

Zaključek

Tako, prišli smo do konca tega pregleda. Namesto o težavah slovenskega založništva sva tokrat skušala pokazati, kako raznolik nabor zdaj še delujočih založnikov in založb imamo. Med razmišljanjem o tem, kdo vse spada vanj, sva bila tudi sama presenečena, koliko je teh, ki tako ali drugače že dolgo upravljajo svoje založbe, koliko je takih, ki se vsak dan zjutraj zbudijo z mislijo na slovensko knjigo, v katero vedno znova vlagajo svojo energijo (marsikdo od njih pa tudi svoj denar) ter tvegajo z njihovim izidom, da jih lahko ponudijo bralcem.

Samo upava lahko, da jih bo ob naslednji obletnici vsaj toliko.